

درس سوم: سیاست و حکومت در عصر قاجار (از آغاز تا پایان سلطنت ناصرالدین شاه)

شاید بهتر باشد این درس را با یک سؤال شروع کنیم: شما چه دیدگاهی نسبت به سلسله قاجار دارید؟ پاسخ برایتان به روشنی روز است: سلسله‌ای ضعیف که مرز ایران را به صورت امروزی مشخص کرد و از وسعت ایران کاست؛ ولی آیا این اطلاعات دقیق است؟ با اطمینان می‌توانم بگویم چنین نیست. من داده‌های قطعی ذهنی شما را زیر سؤال نمی‌برم؛ بله، در این دوران مرز ایران به صورت امروزی مشخص شد و مناطق قفقاز، آسیای مرکزی و بخشی از مناطق شرقی از ایران جدا شد؛ ولی آیا این موارد به دلیل ضعف سلسله است؟ این سؤال پاسخی نسبی دارد. این رویدادها تنها به دلیل ضعف سلسله به وقوع پیوسته است؛ بلکه به دلیل شرایط جدید جهان که در درس قبل خواندید، است.

تحولات سیاسی

بهتر است از این در وارد شویم و ابتدا مروری سریع بر شرایط جهانی در دوره قاجار داشته باشیم تا بتوانید تحولات این سلسله را به خوبی درک کنید. جهان هم‌عصر با قاجاریه شامل فرانسه‌ای می‌شود که انقلاب کرده و می‌خواهد جایگاه خویش را در اروپا تثبیت کند؛ برای همین در تلاش بود با انگلیس بر سر هند به رقابت بپردازد. انگلیسی که عصر طلایی خود را طی می‌کند هند را مستعمره کرده و برای حفظ آن نیاز دارد با قدرت‌های بزرگ منطقه مواجه شود و روسیه‌ای که بعد از پترکبیر تلاش می‌کند هرچه بیشتر قدرت و سرزمین‌های خود را گسترش دهد و در نتیجه با انگلیس به عنوان قدرت بزرگ مناطقی که روسیه می‌تواند بر روی آن‌ها دست بگذارد به رقابت بپردازد و در نهایت، منطقه‌ای که چهارراه اصلی تمام این رویدادها قرار داشت، ایران در زمان حکومت قاجاریه بود.

آقامحمدخان قاجار

نام قاجار را در درس دوم در بخشی که مربوط به تحولات ایران در زمان افشاریه و زندیه بود؛ بارها خواندید. قاجارها از جمله ایلات مهم این زمان ایران بودند. محمدحسن‌خان قاجار که در زمان زندیه کشته شد؛ فرزندی داشت به نام آقامحمدخان قاجار، او به‌عنوان گروگان در دربار کریم‌خان زند زندگی می‌کرد؛ تا زمان مرگ کریم‌خان. برای درک بهتر چگونگی به قدرت رسیدن سلسله قاجاریه به نمودار زیر دقت نمایید:

توجه داشته باشید که آقامحمدخان دو سلسله رو به انحطاط را از میان برمی‌دارد و ایران را یکپارچه می‌کند که این یکپارچی باعث نظم‌یافتن کشور شد و در نهایت پایه‌های یک سلسله را محکم کرد. براساس نمودار، آقامحمدخان به دست همراهانش در زمان لشکرکشی به قفقاز کشته شد؛ اما چطور شاهی که توان یکپارچگی کشور را داشت؛ به این سرنوشت دچار شد؟ آقامحمدخان دارای روحیه سخت‌کوشی بود و با این روحیه توانست ایران را یکپارچه کند؛ ولی بی‌رحمی خاص خود را داشت که این بی‌رحمی احتمالاً ریشه در ستم‌هایی است که در زمان کودکی به او روا رفته بود. این باعث شد غیر از اینکه نامی نیک برایش نماند؛ توسط همراهانش کشته شود.

فتحعلی‌شاه

سلسله قاجاریه به دلیل وجود تحولات عجیب، نمی‌تواند شامل دسته‌بندی سنتی تأسیس، تثبیت و سقوط باشد برای همین هریک از شاهان را براساس ویژگی‌های آن‌ها بررسی می‌کنیم. به این دلیل که آقامحمدخان قاجار فرزندی نداشت؛ برادرزاده‌اش که باباخان یا فتحعلی نام داشت؛ جانشین او شد و بعد از مرگش بر تخت نشست. در ابتدای این بخش باید گفت که، جنگ‌های ایران و روسیه در این زمان به وقوع پیوست؛ ولی در اینجا، این جنگ‌ها را بررسی نمی‌کنیم؛ تنها به مقایسه موفقیت او در فرونشاندن تهاجمات می‌پردازیم:

خارجی	داخلی
در جنگ‌ها و رقابت‌هایی که با روسیه، انگلیس و فرانسه داشت شکست خورد.	در سال‌های نخستین درگیر شورش‌های بود که در نهایت موفق به یکپارچه کردن ایران شد.

ولیعهد فتحعلی‌شاه، عباس‌میرزا بود که پیش از به سلطنت رسیدن در زمان فتحعلی‌شاه به مرگ طبیعی از دنیا رفت و این باعث اختلاف بین شاهزاده‌های قاجار در زمان خود فتحعلی‌شاه شد و در نهایت محمدمیرزا با کمک میرزا ابوالقاسم‌خان قائم‌مقام فراهانی، توانست به ولیعهدی و در نهایت به قدرت برسد. دوران این شاه به دو دوره وزارت قائم‌مقام و وزارت میرزا آقاسی تقسیم می‌شود.

🔹 **دوران قائم‌مقام فراهانی:** در این زمان با تدابیر او وضع کشور سروسامان گرفت و در نهایت با زیاده‌خواهی انگلیسی‌ها مقابله شد؛ ولی با توطئه‌های مخالفان این اقدامات قائم‌مقام بعد از ۷ ماه از مقام وزارت خلع و کشته شد.

🔹 **دوران میرزا آقاسی:** بعد از قتل قائم‌مقام، حاجی میرزا آقاسی، مراد و معلم درویش مسلک شاه به‌جای او نشست. در دوران صدارت میرزا آقاسی، حکومت قاجار تحت نفوذ قدرت‌های روسیه و انگلستان قرار گرفت.

ناصرالدین‌شاه

ولیعهد محمدشاه، ناصرالدین‌میرزا بود که با درایت میرزاتقی‌خان فراهانی که بعدها به نام امیرکبیر شناخته می‌شود؛ به حکومت رسید. امیرکبیر تربیت‌یافته قائم‌مقام بود و دقیقاً به سرنوشت او دچار شد. در ادامه، برخی از اصلاحات او را خواهید خواند.

🔹 **نوگرایی در اندیشه ناصرالدین‌شاه:** می‌توان ناصرالدین‌شاه را شاهی نوگرا نامید که تلاش می‌کرد به تمدن اروپایی دست‌یابد. این تلاش شاید زائیده سه سفر خارجی بوده که در دوران شاهی خود داشته و تحت‌تأثیر اروپای پیشرفته قرار گرفته است. این مواجهه با اروپا باعث درک ضرورت نوگرایی و جبران عقب‌ماندگی شده است؛ اما با این حال او در برابر تغییر اساسی مقاومت می‌کرد.

دلیل مقاومت شاه برای تغییر چه بود؟

او از کاهش اختیارات شاه وحشت داشت. با ذکر نمونه‌ای می‌توان به این نکته اشاره کرد: او مدرسه دارالفنون را نماد ترقی قلمداد می‌کرد و علاقه فراوانی به انتشار کتاب و روزنامه داشت؛ اما در عین حال از نشر اندیشه سیاسی جدید و ترویج افکار مشروطه‌طلبی و جمهوری‌خواهی در ایران سخت بیمناک بود.

🔹 **رقابت دولت‌های اروپایی:** در زمان ناصرالدین‌شاه نیز نفوذ سیاسی و اقتصادی دولت‌های اروپایی در ایران افزایش یافت. دولت‌های روسیه و انگلستان و یا اتباع آنان برای کسب امتیازات اقتصادی در کشور ما به رقابت پرداختند.

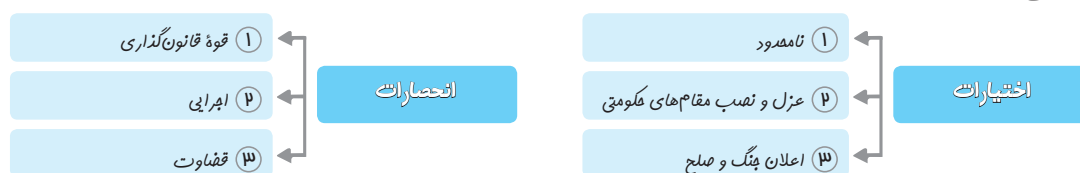
🔹 **مرگ:** در آستانه پنجاهمین سالگرد سلطنتش، توسط میرزا رضا کرمانی، از هواداران ستم‌کشیده سیدجمال‌الدین اسدآبادی کشته شد.

صدراعظم‌های بزرگ

نام	دوران	اقدامات	نتایج	سرنوشت
قائم‌مقام فراهانی	محمدشاه	سروسامان دادن به امور کشور ایستادگی در مقابل زیاده‌خواهی‌های انگلیسی‌ها مخالفت با دخالت ناروای محمدشاه در امور کشور	ناتمام ماند	کشته‌شدن توسط شاه
میرزا تقی‌خان (امیرکبیر)	ناصرالدین‌شاه	تربیت‌یافته قائم‌مقام سامان‌دادن اوضاع کشور اعمال اصلاحات سیاسی و اجتماعی	ناتمام ماند	کشته‌شدن توسط شاه
میرزا حسین‌خان سپهسالار	ناصرالدین‌شاه	نقش‌داشتن در تشویق شاه به سفر فرنگ، ترغیب شاه به اخذ تمدن اروپایی و اعطای امتیازات به انگلیس و روسیه	ناتمام ماند به دلیل کارشکنی‌های داخلی و تردیدهای شاه	-----

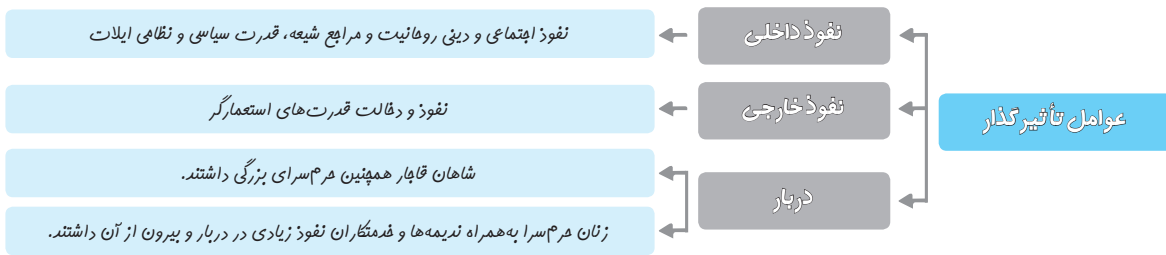
نظام حکومتی ایران

شما در دو کتاب دهم و یازدهم خود سلسله‌های بسیاری را بررسی کرده‌اید و قطعاً دریافته‌اید که شیوه اداره ایران پادشاهی بوده که در رأس آن شاه قرار داشت.

قدرت شاهان قاجار

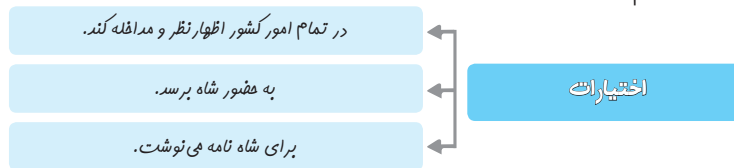
شاهان قاجار در این زمان دارای قدرت بسیاری و به‌نوعی مالک جان و مال تمام نفوس بودند و توقع اطاعت بی‌چون و چرا از مردم را داشتند. نکته حائز اهمیت این است که با وجود اینکه ادعا می‌شود قدرت شاهان مطلقه بوده است؛ ولی برای اعمال این قدرت نیاز به نظام اداری کارآمد، ارتش ثابت و حرفه‌ای است؛ ولی حکومت قاجار فاقد این ویژگی‌ها بود و در نهایت، عوامل گوناگونی در کاستن از قدرت شاه تأثیر داشت.

صدر اعظم

در تحولات سیاسی از چند صدراعظم بزرگ نام برده شده که منشأ تحولات و تغییرات بودند؛ در کتاب یازدهم نیز بارها از وزرای نام برده شد که تأثیر بسیاری در اداره کشور و پیشرفت فرهنگ داشتند. این عوامل نشان‌دهنده تأثیری است که فردی در سمت صدراعظم می‌تواند ایفا کند. به داده‌های زیر دقت نمایید:

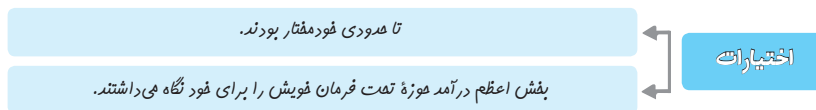
مرتب: بعد از شاه، وزیر اعظم یا صدراعظم

- فرصت: بهره‌بردن از موقعیت خویش در جهت اصلاح امور کشور، رونق کسب‌وکار و رفاه مردم
- خطرات: امنیت جانی و مالی نداشت و در خطر از دست دادن جان و دارایی خود با دسیسه درباریان، بدگمانی و خشم شاهان بود.

حکومت ایالات و ولایات

شیوه اداره ولایات از نکات مهم این دوره است. در این دوره والی از میان خاندان‌های زمین‌دار، اعیان یا بزرگان محلی، سران ایلات، عشایر و شاهزادگان قاجاری انتخاب می‌شد. والیان نیز؛ مانند شاه در ولایت و ایالت تحت پوشش خود مستبدانه رفتار می‌کرد. باید توجه کرد، در بخش مقام شاه گفته شد که شاه با وجود قدرت مطلقه‌ای که داشت؛ ولی توان اعمال برخی از کارها را نداشت. از جمله مواردی که اعمال قدرت کردنش منوط به واسطه است، ولایات بود. شاه از طریق برقراری پیوند ازدواج با خاندان‌های زمین‌دار، بزرگان محلی و مقام‌های بلندپایه حکومتی ایالت سعی در اداره غیرمستقیم ولایات داشت.

تشکیلات اداری

این مورد به دو دوره قبل و بعد از ناصرالدین‌شاه تقسیم می‌شود؛ ولی دلیل این تقسیم‌بندی چیست؟ اولین شاه ایرانی که پا از مرزهای آسیا فراتر گذاشت، ناصرالدین‌شاه بود. او با تمدن غربی به صورت مستقیم روبه‌رو شد. تفاوت‌های موجود در نوع حکومت‌داری را دید و براساس این مشاهدات دست به تغییراتی در شیوه اداره کشور زد.

پیش از ناصرالدین‌شاه، تشکیلات اداری محدود به چهار اداره یا وزارتخانه قدیمی مالیه، جنگ، عدلیه و امور خارجه می‌شد.

دوران ناصرالدین‌شاه: تعداد وزارتخانه‌ها افزایش پیدا کرد که شامل داخله، تجارت، معارف، فواید عامه، پست و تلگراف بود.

برای درک بهتر شرایط تشکیلات اداری به نکات زیر دقت نمایید:

دامنه وزارتخانه‌ها: به‌ندرت از پایتخت فراتر می‌رفت.

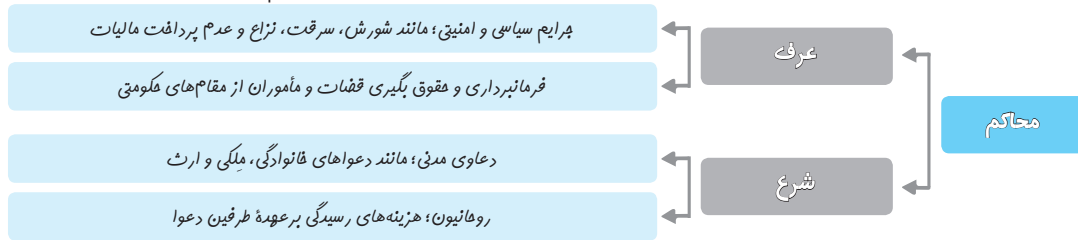
محدودیت‌ها: عموماً فاقد مکان و تجهیزات، کارکنان حقوق‌بگیر، دوایر محلی و حتی بایگانی منظم بودند.

باید توجه کرد شیوه اداره این ادارات به صورت موروثی و تحت اختیار خانواده‌های سرشناس بود؛ این خانواده‌ها با یکدیگر رقابت داشتند و حتی گاهی سمت‌ها خریدوفروش می‌شد.

یک نمونه از وزارتخانه را مثال بزنید.

پرسابقه‌ترین و گسترده‌ترین این وزارتخانه‌ها، وزارت مالیه به ریاست مستوفی‌الممالک بود که در پایتخت و مراکز ولایات توسط مستوفیانی که نسل‌اندنسل به شغل مستوفی‌گری اشتغال داشتند، اداره می‌شد. مستوفیان مسئولیت محاسبه و گردآوری مالیات‌ها و نظارت بر املاک دیوانی و سلطنتی (خاصه) را برعهده داشتند.

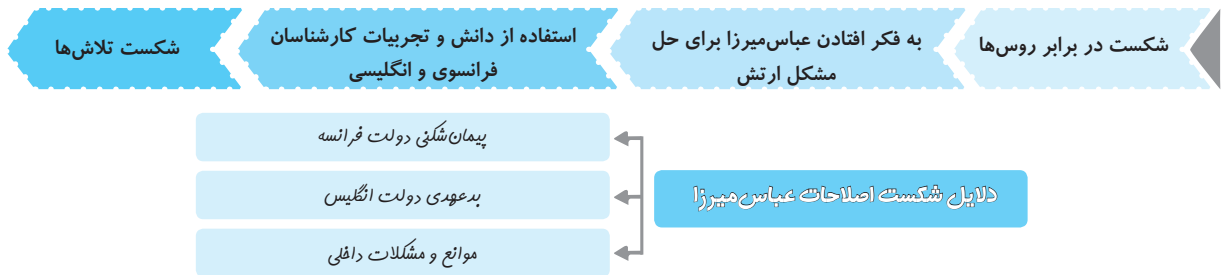
شیوه اداره قضایی کشور دارای دو محکمه است که این، مانند ادوار سابق بود و فقط در این دوره تداوم یافت.

ارتش و تشکیلات نظامی

در کتاب یازدهم خود خواندید که در دوره صفویه، یکی از اصلاحات شاه‌عباس نوسازی تشکیلات سپاه بود. او سپاه دائمی ایجاد کرد؛ ولی در زمان بر تخت نشستن آقامحمدخان قاجار، این سپاه دائمی از میان رفت و ارتش مؤسس سلسله قاجار را جنگاوران ایل تشکیل می‌دادند. تجهیزات این ارتش نیز بی‌نظم و اولیه بود؛ یعنی شامل تیر و کمان، گرز، شمشیر و تفنگ‌های فتیله‌ای می‌شد و به‌ندرت از توپخانه استفاده می‌کردند. این ارتش بی‌نظم و ایلیاتی در برابر قدرت بزرگ روسیه ناکارآمد بود و به این دلیل، برای پرکردن این ضعف، مراحل طی شد. برای درک بهتر روند تغییرات ارتش به نمودارهای زیر دقت نمایید:

اصلاحات زمان عباس میرزا

اصلاحات زمان امیر کبیر

برگاد قزاق؛ امتیاز تأسیس این واحد نظامی که دائمی و حرفه‌ای بود، به روسیه واگذار شد. این واحد شامل تشکیلاتی منسجم و منظم بود که تا اواخر حکومت قاجار تحت فرماندهی افسران روسی و نفرات این واحد نظامی کمتر از ۱۰ هزار نفر بود.

وظیفه	ضعف
نیروی نگهبان شخص شاه و خاندان سلطنت، برای دفع شورش‌ها و اعتراض‌های داخلی عمل می‌کرد.	کارایی چندانی در حفظ مرزها و مقابله با دشمنان خارجی نداشت.

روابط خارجی

در ابتدای درس اشاره‌ای به وضعیت کشورهای اروپایی و رقابت‌های این کشورها و نقش ایران در این رقابت‌ها عنوان شد. براساس این رقابت‌ها شرایطی برای ایران ایجاد گردید که براساس این شرایط کشور دچار هرج‌ومرج شد. باید اشاره کرد، به‌غیر از شرایط رقابت‌جویی کشورهای اروپایی، ناآگاهی و کم‌اطلاعی از شرایط جهانی، باعث عدم تصمیم‌گیری صحیح در مقابل رویدادهای واقع‌شده در این زمان شده است. باز هم باید تکرار کنیم که دلیل درگیری‌های خارجی این زمان بین کشورهای اروپایی و قاجار، موقعیت سوق‌الجیشی است که ایران داشت.

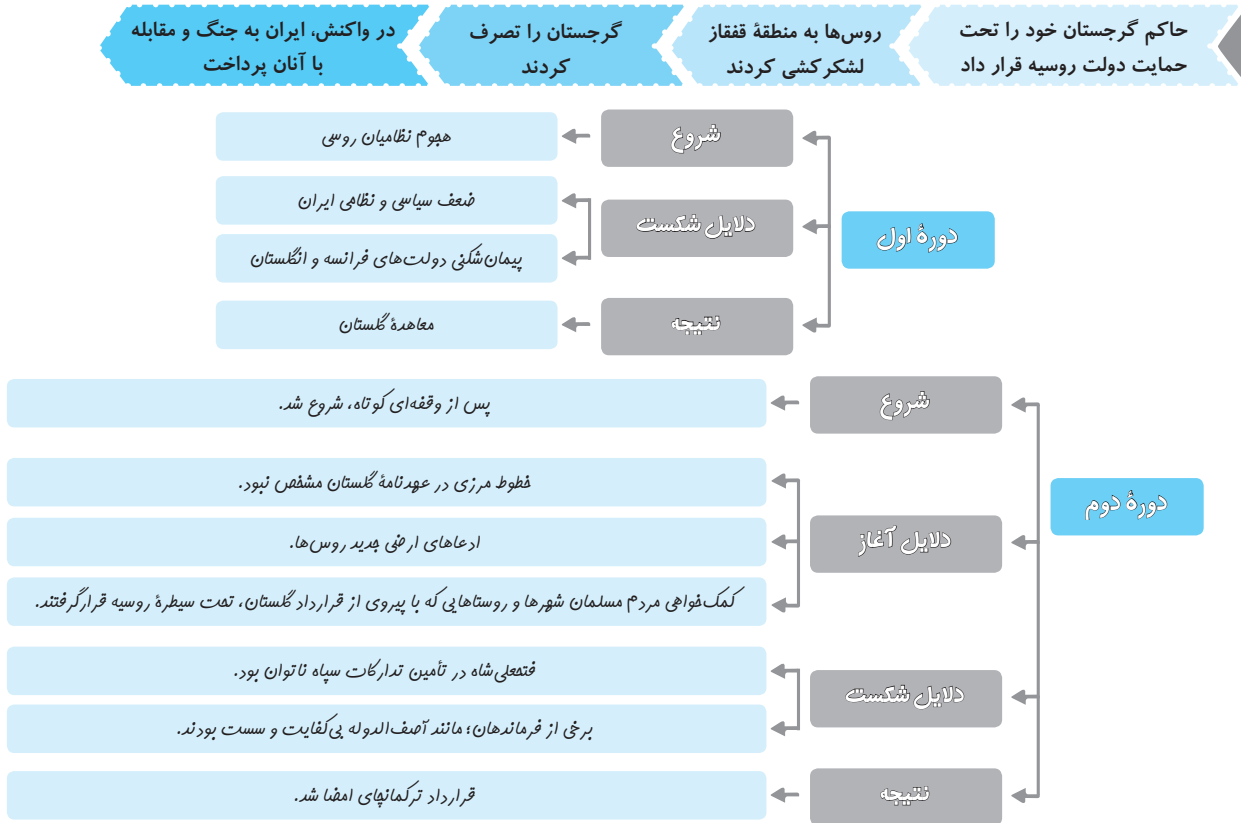
روسیه

در درس پیش و اول این درس اشاره شد که روسیه با هدف دست‌یابی به آب‌های آزاد بعد از پتر کبیر، یک‌سری از جنگ‌ها را با ایران و عثمانی آغاز کرد. اقتدار نظامی نادرشاه و سپس آقامحمدخان برای مدت کوتاهی، روس‌ها را وادار به عقب‌نشینی نمود؛ ولی در نهایت در دوره فتحعلی‌شاه، چند جنگ در گرفت که منجر به جداسدن بخش قفقازیه و آسیای مرکزی از ایران شد.

قفقازیه

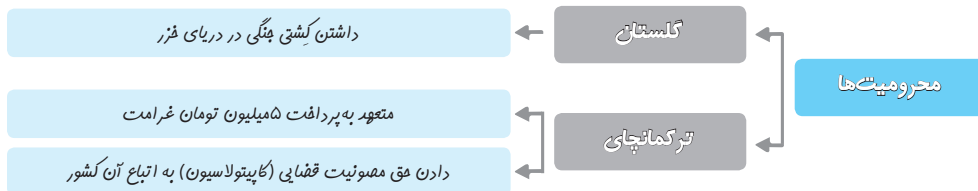
ابتدا باید اشاره کرد قفقازیه، قسمت شمال غرب ایران است که شامل کشورهای امروزی ارمنستان، گرجستان، آذربایجان و جمهوری‌های کوچک شمال این کشورها می‌شود. اگر به‌خاطر داشته باشید، در کتاب دهم یکی از درگیری‌های همیشگی حکومت‌های ایران باستان با روم و یونان بر سر ارمنستان

بوده است. در دوره تاریخ اسلام نیز این درگیری‌ها به صورت دیگر ادامه یافت. در کتاب یازدهم نیز خواندید که سردارانی از همین منطقه؛ یعنی گرجی و چرکسی سپاه شاه عباس را تشکیل داده بودند. این منطقه در نهایت طی دو جنگ در دوره قاجاریه از ایران جدا می‌شود. برای درک بهتر چرایی آغاز این جنگ‌ها در دوره قاجار به نمودار زیر دقت نمایید:

●●● نتایج قرارداد گلستان و ترکمانچای

● مناطق واگذارشده: سرزمین‌های حاصلخیز ایران در غرب دریای خزر که شامل ولایات گرجستان، داغستان، ارمنستان، نخجوان و آران (مرز: رود ارس) می‌شد.

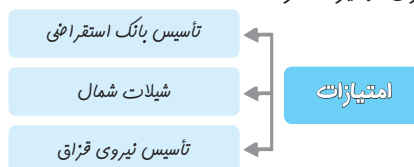

●●● آسیای مرکزی

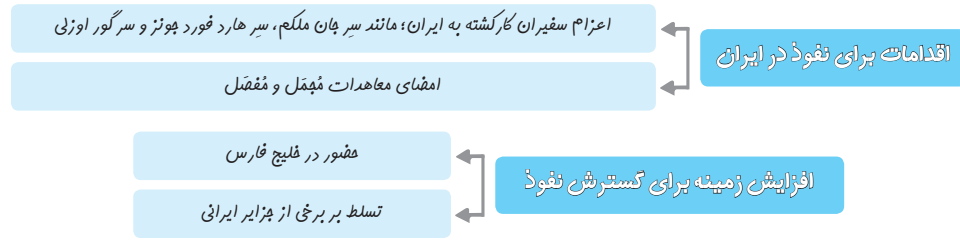
به مناطق شمال شرقی ایران که شامل مناطق شرقی دریای خزر است، گفته می‌شود. در ادامه دست‌اندازی روسیه به ایران مناطقی از شرق دریای خزر (خوارزم و ماوراءالنهر) به موجب عهدنامه آخال از ایران جدا شد.

●●● قرارداد تجاری

ارتباط ایران و روسیه محدود به روابط سیاسی و جنگ‌ها نبوده و به مباحث اقتصادی نیز گسترش یافته است. از جمله این ارتباطات اقتصادی، ضمیمه شدن یک قرارداد تجاری به عهدنامه ترکمانچای است که باعث افزایش نفوذ اقتصادی روس‌ها در بازار نیمه شمالی کشور شد. بهتر است در همینجا یک نکته کلی را بدانید: بحث رقابت روسیه و انگلیس در ایران تنها به مباحث سیاسی خلاصه نمی‌شد؛ بلکه در نتیجه قراردادی که بین ایران و یکی از این دولت‌ها بسته شد؛ باعث می‌شد که کشور دیگر نیز توقع همان امتیازات را داشته باشد. براساس داده تاریخی که گفته شد؛ انگلیس نیز در جریان این رقابت جویی‌ها، امتیازات اقتصادی دیگری از ایران گرفت.

در تمام ادوار تاریخ ایران در زمان اوج قدرت خود به هند لشکر کشی‌های موفقی داشته است از طرف دیگر به دلیل اینکه دروازه هند، ایران محسوب می‌شد؛ انگلیس برای حفظ موقعیت خود در هند تلاش می‌کرد تا ایران را از قدرت‌گیری دور کند و سلطه خود را بر کشور ما بیشتر نماید و از نفوذ دیگر کشورها جلوگیری به عمل آورد. از همین رو با افزایش سلطه استعماری انگلستان بر هندوستان در سده ۱۸م، توجه بیشتر انگلیسی‌ها به ایران شد.

- **جدا شدن شرق ایران:** توجه داشته باشید، این رویداد از آن جهت حائز اهمیت است که نتیجه آن فراهم‌شدن حریم امن برای هندوستان بود. برای درک بهتر این رویداد به داده‌های تفکیک‌شده زیر دقت نمایید:
- **آغاز:** اواخر فتحعلی‌شاه
- **دلیل:** ایجاد منطقه‌ای حائل و تحت نفوذ خود در مرزهای هندوستان

در زمان محمدشاه و ناصرالدین‌شاه	مراحل
حمایت از حاکم نافرمان هرات و دیگر امیران شورشی افغان	
مانع‌شدن برای سرکوب شورشی‌ها با اقدامات سیاسی و نظامی خود	
تحمیل معاهده پاریس به حکومت قاجار و در نتیجه جدا شدن افغانستان و هرات از ایران	
جدا شدن مناطقی از سیستان و بلوچستان و ضمیمه خاک هندوستان شدن با قرارداد گلداسمیت انگلیسی‌ها	

- **امتیازات اقتصادی:** پیش‌تر گفته شد که انگلیسی‌ها در رقابت تنگاتنگ با روس‌ها امتیازاتی دریافت کردند. از جمله این امتیازات که در دوران سلطنت ناصرالدین‌شاه به انگلیس‌ها اعطا شد؛ می‌توان به امتیاز رویتر، بانک شاهنشاهی و توتون و تنباکو (رژوی یا تالبوت) اشاره کرد.
- **واکنش‌ها به امتیازات اعطاشده:** باعث نگرانی مردم به‌ویژه بازرگانان و روحانیان شد. دلیل این نگرانی ترس از تسلط بیگانگان بر اقتصاد و منابع تولید کشور بود. این نگرانی‌ها به جنبش‌هایی انجامید.

● ● ● جنبش علیه امتیاز توتون و تنباکو

- **توضیحات کلی قرارداد:** یکی از مهم‌ترین جنبش‌ها بود. در این امتیاز ناصرالدین‌شاه به ازای دریافت مبلغ ناچیز و یک‌چهارم سود سالانه، انحصار خریدوفروش تنباکو و توتون در داخل و خارج از کشور به مدت پنجاه سال به یک انگلیسی به نام تالبوت واگذار کرد؛ به همین دلیل این قرارداد به تالبوت مشهور است. شرکتی که تالبوت از طرف آن قرارداد را امضا کرد رژیم نام داشت به همین دلیل به این قرارداد رژیم هم گفته می‌شود.
- **واکنش‌ها:** مردم این قرارداد را نوعی از استثمار اقتصادی می‌دانستند و به همین دلیل شروع به قیام و اعتراض به این قرارداد کردند. در این اعتراضات، علما و روحانیون، رهبری را برعهده گرفتند.

- **آیت‌الله میرزای شیرازی:** او مرجع بزرگ شیعه بود که با صدور فتوای تاریخی خود، همراه با اعتراضات مردمی، شاه را مجبور به لغو قرارداد کرد.
- **متن فتوا:** بسم‌الله الرحمن الرحیم، الیوم استعمال تنباکو و توتون بآئی نحو کان، در حکم مبارزه با امام زمان عج الله تعالی فرجه است.

● ● ● امتیاز رویتر (برای آگاهی)

- در زمان ناصرالدین‌شاه قراردادی با یک یهودی انگلیسی به نام بارون رویتر با تلاش میرزاحسین‌خان سپهسالار بسته شد.
- **مفاد قرارداد:** در این قرارداد، حق احداث راه‌آهن، تراموا و بهره‌برداری از کلیه معادن ایران به‌جز طلا، نقره و سنگ‌های قیمتی و نیز بهره‌برداری از جنگ‌ها و احداث قنات‌ها و کانال‌های آبیاری به مدت هفتاد سال به اداره گمرک و حق صدور همه نوع محصولات انگلیسی به ایران به مدت بیست‌وپنج سال به رویتر واگذار شد. در ازای این امتیازات، رویتر مبلغ دویست‌هزار لیره برای تأمین هزینه‌های سفر ناصرالدین‌شاه به اروپا به صورت وام به ایران پرداخت کرد.

- **واکنش‌ها:** در برابر این قرارداد دو دسته به مخالفت پرداختند: ① روسیه به‌عنوان یک قدرت خارجی و در رقابت با انگلیس / ② مردم به‌خصوص حاج ملا علی کنی
- **نتیجه اعتراضات:** سرانجام این قرارداد لغو شد و رویتر موفق شد امتیاز بانک شاهنشاهی را به مدت شصت سال به‌دست آورد.

فرانسه

در دوران قاجار یکی از راه‌های مبارزه با قدرت‌طلبی‌های انگلیس و فرانسه ارتباط با کشور ثالث و یکی از این کشورها فرانسه بوده است که در آن زمان، دوران انقلاب را پشت سر گذاشته بود و بناپارت بر آن حکومت می‌کرد. البته باید اشاره کرد که فرانسه نیز همانگونه که در ابتدا اشاره شد، هدفش از ارتباط با ایران قدرت‌نمایی در برابر انگلیس بوده است. این کشور توان رویارویی مستقیم با انگلیس را نداشته و تلاش کرد مستعمرات این کشور را به‌دست آورد که مهم‌ترین این مستعمرات هند بود. دلیل ناتوانی فرانسه برای شکست انگلیس در دو عامل خلاصه می‌شود: ① جزیره‌ای بودن انگلیس / ② داشتن نیروی دریایی قوی

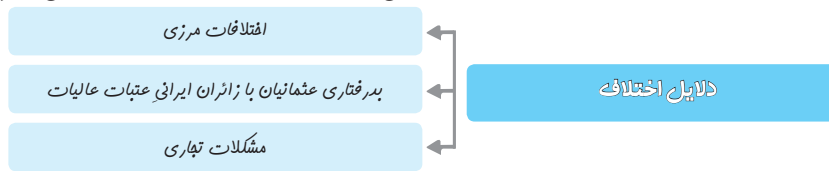
برای درک بهتر این رابطه به نمودار توالی رویداد زیر دقت نمایید:

روابط غیرسیاسی: در حوزه قراردادهای بازرگانی و همکاری‌های فرهنگی، به‌خصوص در زمینه واگذاری امتیاز کاش‌های باستان‌شناختی ادامه یافت.

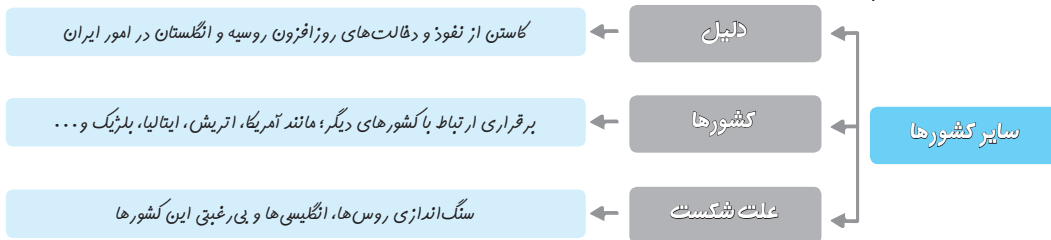
عثمانی

برخلاف سلسله‌های پیشین در این زمان بین ایران و عثمانی کشمکش خاصی وجود نداشت و دلیل این موضوع هم درگیری هر دو حکومت با کشورهای اروپایی بوده است. در دوران قاجار تنها در اوایل این سلسله؛ یعنی دوران فتحعلی‌شاه و محمدشاه اختلافاتی وجود داشته است.

این اختلافات با وساطت دو دولت انگلیس و روسیه به مذاکره انجامید و در نهایت به دو قرارداد صلح: ارزنة‌الروم اول و دوم ختم شد.

روابط بازرگانی و فرهنگی: کشور عثمانی یکی از مسیرهای آشنایی ایرانیان با پیشرفت‌های اروپا و تحولات نظام جهانی بود.
اتحاد اسلامی: در اواخر دوره قاجار با شکل‌گیری دسته‌بندی‌های سیاسی - نظامی تازه در اروپا و نفرت تاریخی مردم ایران از انگلستان و روسیه. عثمانی توانست با شعار اتحاد اسلام، بخشی از اندیشمندان ایرانی را به سمت خود جلب نماید.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای درس ۳ تاریخ دوازدهم

۱۲۴۹. آغاز قدرت‌گیری قاجاریان ساکن استرآباد (گرگان) بعد از کدام مجموعه وقایع بود؟
- ۱ سقوط صفویه و فتح اصفهان توسط افغان‌ها
 - ۲ قدرت‌گیری نادرشاه افشار و تصرف خراسان
 - ۳ مرگ شاه عباس و آغاز ضعف حکومت صفویه
 - ۴ مرگ کریم‌خان و به قدرت رسیدن جانشینانش
۱۲۵۰. کدام واقعه زیر برای آقامحمدخان این فرصت را فراهم کرد تا به نزد ایل خود در استرآباد رفته و آن‌ها را بر علیه زندیه متحد کند؟
- ۱ ضعف و سستی جانشینان کریم‌خان
 - ۲ بی‌لباقتی و درگیری‌های لطفعلی‌خان
 - ۳ نزاع لطفعلی‌خان زند و حاج ابراهیم‌خان کلانتر
 - ۴ مرگ کریم‌خان زند
۱۲۵۱. آقامحمدخان قاجار نخست چه نواحی‌ای از ایران را تصرف کرد و پایتخت او کجا بود؟
- ۱ نواحی جنوبی و مرکزی - تهران
 - ۲ نواحی شمالی و مرکزی - تهران
 - ۳ نواحی جنوبی و مرکزی - استرآباد
 - ۴ نواحی شمالی و مرکزی - استرآباد
۱۲۵۲. تمام گزینه‌ها از جمله اقدامات آقامحمدخان قاجار است؛ به‌جز:
- ۱ شکست اقوام مهاجم ازبک
 - ۲ تصرف غنائم نادر در کلات
 - ۳ سرکوب طغیان حاکم گرجستان
 - ۴ شکست لطفعلی‌خان زند

۱۲۵۳. محمدشاه در چه زمانی و با کمک چه کسی بر تخت نشست؟

- ۱) بعد از مرگ فتحعلی‌شاه - قائم‌مقام فراهانی
۲) بعد از مرگ عباس‌میرزا - قائم‌مقام فراهانی
۳) بعد از مرگ فتحعلی‌شاه - میرزا تقی‌خان فراهانی
۴) بعد از مرگ عباس‌میرزا - میرزا تقی‌خان فراهانی

۱۲۵۴. پس از قتل قائم‌مقام فراهانی چه کسی به صدراعظمی رسید؟ (آزاد ۹۰)

- ۱) حاج میرزا آقاسی
۲) میرزا آقاخان نوری
۳) میرزا تقی‌خان فراهانی
۴) میرزا شفیع مازندرانی

۱۲۵۵. کدام پادشاه قاجار به اخذ تمدن اروپایی دلبستگی نشان می‌داد و فرد مؤثر بر اخذ این تمدن که بود؟

- ۱) ناصرالدین‌شاه - میرزا تقی‌خان فراهانی
۲) ناصرالدین‌شاه - میرزا حسین‌خان سپهسالار
۳) مظفرالدین‌شاه - میرزا تقی‌خان فراهانی
۴) مظفرالدین‌شاه - میرزا حسین‌خان سپهسالار

۱۲۵۶. ناصرالدین‌شاه قاجار توسط چه کسی به قتل رسید و او از هواداران چه کسی بود؟

- ۱) میرزا رضا کرمانی - سیدجمال‌الدین اسدآبادی
۲) میرزا رضا کرمانی - سیدجمال‌الدین اسدآبادی
۳) میرزا رضا کرمانی - شیخ محمد نوری
۴) سیدجمال‌الدین اسدآبادی - شیخ محمد نوری

۱۲۵۷. تمام گزینه‌ها از اختیارات محمد شاه به‌عنوان شاه قاجار می‌کاست؛ به‌جز:

- ۱) نفوذ اجتماعی مراجع شیعه
۲) عدم وجود ارتش ثابت
۳) نفوذ زنان حرم‌سرا
۴) وجود دیوان‌سالاری

۱۲۵۸. شیوه اداره کدام شهر در دوره قاجار متفاوت بود؟

- ۱) استرآباد
۲) تهران
۳) شیراز
۴) تبریز

۱۲۵۹. در دوره قاجار اولین مکانی که ولیعهد در آنجا حکومت می‌کرد؛ کدام شهر بود؟

- ۱) استرآباد
۲) تهران
۳) شیراز
۴) تبریز

۱۲۶۰. گسترده‌ترین و پربسامت‌ترین وزارتخانه دوره قاجار چه بود و رئیس آن چه خوانده می‌شد؟

- ۱) وزارت مالیه - مستوفی‌الممالک
۲) وزارت عدلیه - مستوفی‌الممالک
۳) وزارت مالیه - قاضی‌القضات
۴) وزارت عدلیه - قاضی‌القضات

۱۲۶۱. کدام منصب معمولاً در اختیار بزرگان ایل قاجار بود؟

- ۱) صدارت عظمی
۲) وزارت جنگ
۳) مستوفی‌الممالکی
۴) حکومت ولایات

۱۲۶۲. در دوره قاجار زمانی که برادری، برادر دیگر را متهم به دزدی می‌کند در کدام محکمه به شکایت او رسیدگی می‌شود و قاضی این محکمه کیست؟

- ۱) عُرف - روحانیون
۲) شرع - روحانیون
۳) عُرف - قضات دارای حکم حکومتی
۴) روحانیون - دارای حکم حکومتی

۱۲۶۳. تمام گزینه‌ها درباره بریگاد قزاق درست است؛ به‌جز:

- ۱) در دفع شورش‌های داخلی کارآمد بود.
۲) کارایی اصلی آنان حفاظت از مرزها بود.
۳) تا اواخر قاجاریه فرماندهی آن روس‌ها بودند.
۴) در اوج گسترش کمتر از ۱۰هزار نفر بودند.

۱۲۶۴. سرآغاز جنگ‌های ایران و روس چه بود و در زمان کدام پادشاه اتفاق افتاد؟

- ۱) تصرف منطقه قفقاز و گرجستان - عباس‌میرزا
۲) تصرف منطقه آسیای مرکزی - فتحعلی‌شاه
۳) تصرف منطقه قفقاز و گرجستان - فتحعلی‌شاه
۴) تصرف منطقه آسیای مرکزی - عباس‌میرزا

۱۲۶۵. کدام عهدنامه‌ها در دوره اول و کدام در دوره دوم جنگ‌های ایران و روس به امضا رسید؟

- ۱) گلستان - پاریس
۲) آخال - گلستان
۳) گلستان - ترکمانچای
۴) ترکمانچای - گلستان

۱۲۶۶. بر طبق کدام قراردادها به ترتیب ایران متعهد به پرداخت ۵ میلیون غرامت به روسیه و دادن حق مصونیت قضایی به اتباع آن کشور شد؟

- ۱) گلستان - گلستان
۲) ترکمانچای - گلستان
۳) گلستان - پاریس
۴) ترکمانچای - ترکمانچای

۱۲۶۷. تمام گزینه‌ها از عوامل آغاز دور دوم جنگ‌هایی ایران و روس است؛ به‌جز:

- ۱) اعلام فتوای جهاد از سوی مجتهدین
۲) ادعاهای جدید دولت روس
۳) عهدشکنی فرانسه و انگلیس
۴) درخواست کمک مسلمانان ناحیه قفقاز

۱۲۶۸. با کدام قرارداد مناطق شرقی دریای خزر از ایران جدا شد و کدام عهدنامه متضمن منافع اقتصادی دولت روس بود؟

- ۱) ترکمانچای - آخال
۲) آخال - ترکمانچای
۳) ترکمانچای - گلستان
۴) آخال - گلستان

۱۲۶۹. تمام گزینه‌ها جزء اقدامات رقیب روسیه در ایران برای گسترش نفوذ است؛ به‌جز:

- ۱) امضای معاهدات مُجتمَل و مُفصل
۲) تسلط بر برخی از جزایر خلیج فارس
۳) اعزام سفیرهایی مانند سِر جان ملکم
۴) تأسیس بانک استقراضی در ایران

۱۲۷۰. طبق کدام قراردادها مناطق سیستان و بلوچستان، افغانستان و هرات از ایران جدا شد؟

- ۱) گلداسمیت - پاریس
۲) پاریس - گلداسمیت
۳) آخال - پاریس
۴) پاریس - آخال

۱۲۷۱. امتیازات داده‌شده به رویتر چه بود؟

- ۱) حق احداث راه‌آهن، جنگل‌ها و احداث کانال‌های آبیاری به مدت ۷۰ سال و اداره گمرکات به مدت ۲۵ سال به شخصی به نام رویتر واگذار شد.
۲) انحصار خرید و فروش توتون و تنباکو به مدت ۵۰ سال در برابر پانزده‌هزار لیر و یک‌چهارم سود سالانه به فردی انگلیسی به نام رویتر واگذار شد.
۳) تأسیس بانک شاهنشاهی و مداخلات ارزی به مدت ۷۰ سال به رویتر واگذار شد.
۴) انحصار گمرک و شیلات شمال به مدت ۷۰ سال به شخصی به نام رویتر واگذار شد.

۱۲۷۲. ناپلئون بناپارت در زمان کدام پادشاه قاجار با ایران ارتباط برقرار کرد و کدام عهدنامه مابین دو دولت بسته شد؟

- ۱ فتحعلی‌شاه - پاریس ۲ فتحعلی‌شاه - فین کنشتاین ۳ محمدشاه - فین کنشتاین ۴ محمدشاه - پاریس

۱۲۷۳. تمام گزینه‌ها علل بروز اختلافات میان دو دولت قاجار و عثمانی است؛ به‌جز:

- ۱ اختلافات مرزی ۲ مشکلات تجاری ۳ اختلافات مذهبی ۴ بدرفتاری با زائران ایرانی

۱۲۷۴. تصویر روبه‌رو صحنه‌ای چه نبردی را نمایش می‌دهد و فاتح این نبرد که بود؟

- ۱ نبرد سلطان‌آباد - روس‌ها
۲ نبرد سلطان‌آباد - عباس‌میرزا
۳ نبرد اصلان‌دوز - روس‌ها
۴ نبرد اصلان‌دوز - عباس‌میرزا

۱۲۷۵. در نقشه‌ی روبه‌رو مناطق هاشورخورده به‌موجب کدام عهدنامه از ایران جدا شده‌اند؟

- ۱ آخال
۲ ترکمانچای
۳ گلستان
۴ گلداسمیت

۱۲۷۶. در نقشه‌ی روبه‌رو مناطق «الف» و «ب» به‌ترتیب به‌موجب کدام عهدنامه‌ها از ایران جدا شدند؟

- ۱ آخال - ترکمانچای
۲ ترکمانچای - آخال
۳ گلداسمیت - پاریس
۴ پاریس - گلداسمیت

۱۲۷۷. کدام گزینه درباره‌ی آقامحمدخان درست است؟

- ۱ او بعد از مرگ کریم‌خان به خراسان لشکر کشید.
۲ در شیراز تاجگذاری کرد و تهران را به‌عنوان پایتخت برگزید.
۳ مرگ او در زمان لشکرکشی به قفقاز روی بود.
۴ کوچک‌ترین فرزند محمدحسن‌خان قاجار رئیس ایل قاجار بود.

۱۲۷۸. تمام گزینه‌ها درباره‌ی فتحعلی‌شاه درست است؛ به‌جز:

- ۱ در تنظیم امور داخلی موفق؛ اما در امور خارجی ناتوان بود.
۲ پسر و جانشین آقامحمدخان قاجار بود.
۳ ولیعهدش عباس‌میرزا بود.
۴ شاه سوم قاجار نوه‌ی پسر فتحعلی‌شاه بود.

۱۲۷۹. از عبارات‌های زیر کدام‌ها درست هستند؟

- الف) میرزا تقی‌خان فراهانی به‌دنبال جلب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران بود.
ب) میرزا تقی فراهانی معروف به امیرکبیر دست‌پروده‌ی قائم‌مقام فراهانی بود.
پ) ناصرالدین‌شاه سال‌های پایانی حکومت خود را به تلاش برای نوساختن ایران گذراند.
ت) ناصرالدین‌شاه به نشر کتاب و روزنامه و نوگرایی ایران به‌شکل تمدن‌های اروپایی علاقه‌ای وافر داشت.
- ۱ الف - ب ۲ ب - پ ۳ ب - ت ۴ پ - ت

۱۲۸۰. کدام گزینه تماماً به موانع قدرت مطلقه‌ی پادشاهان قاجار اشاره دارد؟

- ۱ نفوذ مجتهدان شیعه - نفوذ سران قبایل - وجود نظام اداری کارآمد
۲ نفوذ سران قبایل - نفوذ کشورهای خارجی - نفوذ زنان حرم‌سرا
۳ نفوذ زنان حرم‌سرا - نفوذ مجتهدان شیعه - وجود ارتش ثابت
۴ وجود ارتش ثابت - وجود نظام اداری کارآمد - نفوذ مجتهدان شیعه
۱۲۸۱. تمام گزینه‌ها درباره‌ی حکومت‌داری در زمان قاجار درست است؛ به‌جز:

- ۱ قاجاریه از طریق ازدواج با خانواده‌ی زمین‌داران قدرت خود را گسترش می‌دادند.
۲ مسعودمیرزا ظل‌السلطان پسر ناصرالدین‌شاه و والی اصفهان بود.
۳ در محاکم عرفی مسائل خانوادگی، ملکی و ارثی مطرح می‌شد.
۴ اداره‌ی ایالت آذربایجان همواره بر عهده‌ی ولیعهد بود.

۱۲۸۲. کدام گزینه تماماً به تخلفات عرفی اشاره دارد؟

- ۱ جرایم سیاسی - شورش - سرقت - عدم پرداخت مالیات
۲ ارث و میراث - مسائل خانوادگی - عدم پرداخت مالیات
۳ سرقت - شورش - دعاوی ملکی
۴ ارث و میراث - مسائل خانوادگی - نزع - سرقت

۱۲۸۳. کدام گزینه تماماً به وزارتخانه‌های ایجادشده تحت تأثیر غربیان اشاره دارد؟

- ۱) عدلیه - معارف - تجارت
۲) تجارت - داخله - فواید عامه
۳) عدلیه - داخله - امور خارجه
۴) امور خارجه - پست و تلگراف - فواید عامه

۱۲۸۴. کدام گزینه به وزارتخانه‌های قدیمی و قبل از نفوذ تمدن غربی اشاره دارد؟

- ۱) عدلیه - تجارت - جنگ - مالیه
۲) تجارت - عدلیه - جنگ - امور خارجه
۳) عدلیه - مالیه - جنگ - امور خارجه
۴) عدلیه - مالیه - جنگ - معارف

۱۲۸۵. از عبارتهای زیر کدامها درست هستند؟

- الف) بریگاد قزاق توسط عباس‌میرزا ایجاد شد.
ب) ارتش ایران در مواجهه با روس‌ها فاقد سلاح‌های آتشین مجهز بود.
پ) امیرکبیر در پی تقویت قوای نظامی ایران بود.
ت) بریگاد قزاق در ابتدا فرماندهان روس داشت؛ اما سپس به دست ایرانیان سپرده شد.

- ۱) الف - ب
۲) ب - ت
۳) ب - پ
۴) پ - ت

۱۲۸۶. کدام گزینه تماماً به امتیازات اقتصادی روسیه در ایران اشاره دارد؟

- ۱) تأسیس نیروی قزاق - تأسیس بانک شاهنشاهی - شیلات شمال
۲) امتیاز رژی - تأسیس بانک شاهنشاهی - تأسیس نیروی قزاق
۳) تأسیس بانک استقرایی - شیلات شمال - تأسیس نیروی قزاق
۴) شیلات شمال - تأسیس نیروی قزاق - امتیاز رژی

۱۲۸۷. در کدام قرارداد بخشی از ایران توسط دولتی جدا و ضمیمه کشور ثالث شد؟

- ۱) ترکمانچای
۲) گلستان
۳) گلداسمیت
۴) پاریس

۱۲۸۸. کدام یک از گزاره‌های زیر درباره روابط خارجی دوران قاجار درست است؟

- الف) علت شکست ایرانیان در دوره دوم جنگ‌های روس بدعهدی انگلستان بود.
ب) بی‌کفایتی آصف‌الدوله باعث شکست در دور دوم جنگ‌های ایران و روسیه شد.
پ) سرزمین امروزی ترکمنستان به‌موجب عهدنامه ترکمانچای از ایران جدا شد.
ت) براساس معاهدات ایران و روس رود ارس مرز بین دو کشور تعیین شد.

- ۱) الف - ب
۲) ب - ت
۳) الف - پ
۴) ب - پ

۱۲۸۹. کدام امتیاز رسماً تمامی منابع کشور ایران را در اختیار بیگانگان قرار می‌داد؟

- ۱) رژی
۲) تالبوت
۳) روبرتر
۴) تأسیس بانک شاهنشاهی

۱۲۹۰. کدام یک از مفاد عهدنامه رژی نیست؟

- ۱) مدت قرارداد ۵۰ سال بود.
۲) انحصار به داخل محدود می‌شد.
۳) مربوط به انحصار توتون و تنباکو بود.
۴) دریافتی شاه مبلغی ناچیز و یک‌چهارم سود بود.

۱۲۹۱. اولین قدم ناپلئون در مقابله با انگلستان چه بود؟

- ۱) در دست گرفتن قدرت در فرانسه و مستعمراتش
۲) رویارویی مستقیم با این کشور در جنگ دریایی
۳) حمله به مستعمرات این کشور در مصر
۴) بستن پیمان با ایران برای مقابله با انگلیس

۱۲۹۲. در جهت حمله به مهم‌ترین مستعمره انگلیس ناپلئون چه اقدامی انجام داد؟

- ۱) حمله به مصر
۲) مقابله مستقیم با انگلیس
۳) بستن قرارداد فین‌کنشتاین
۴) گرفتن امتیاز از ایران

۱۲۹۳. از مفاد عهدنامه فین‌کنشتاین بود.

- ۱) برقراری نظم در منطقه
۲) همراهی در جنگ با روسیه
۳) اتحاد اقتصادی بین ایران و فرانسه
۴) تعلیم و تجهیز سپاه ایران

۱۲۹۴. دلیل بدعهدی فرانسه به قرارداد فین‌کنشتاین چه بود؟

- ۱) صلح با روسیه
۲) عدم همراهی سپاه ایران
۳) صلح با انگلستان
۴) شکست انگلیس در مصر

۱۲۹۵. بیشترین بخش از حوزه قراردادهای ایران و فرانسه بعد از فین‌کنشتاین چه بود؟

- ۱) همکاری اقتصادی
۲) کاوش‌های باستان‌شناسی
۳) مقابله با انگلیس
۴) تجهیز مالی ایران

۱۲۹۶. کدام عهدنامه میان ایران و عثمانی بسته شد و واسطه‌های خارجی آن چه کشورهایی بودند؟

- ۱) ارزنة‌الروم - انگلستان و فرانسه
۲) ارزنة‌الروم - انگلستان و روسیه
۳) گلداسمیت - انگلستان و فرانسه
۴) گلداسمیت - روسیه و انگلستان

۱۲۹۷. مهم‌ترین تأثیر دولت عثمانی در سال‌های آخر حکومت قاجار در میان ایرانیان چه بود؟

- ۱) آشنایی با پیشرفت‌های اروپا
۲) شعله‌ور کردن کینه نسبت به روسیه و انگلیس
۳) جذب روشنفکران ایرانی با شعار اتحاد اسلامی
۴) تسهیل راه‌های ارتباطی با اروپا

۱۲۹۸. تمام گزینه‌ها درباره روابط خارجی ایران درست است؛ به جز:

- ۱) انگلستان و روسیه مانع برقراری ارتباط ایران با سایر کشورهای اروپایی؛ مانند ایتالیا یا آمریکا می‌شدند.
۲) به‌موجب عهدنامه ترکمانچای ایران از داشتن کشتی جنگی در دریای خزر محروم شد.
۳) به‌موجب عهدنامه فین‌کنشتاین مستشاران نظامی ناپلئون وارد دربار ایران شدند.
۴) بخش عمده درآمد هر ایالت و ولایت نزد والی آن باقی می‌ماند.

۱۲۳۶. **گزینه ۲** رقابت بین دولت‌های اروپایی مانع شد که عثمانی به طور کامل تحت سلطه یکی از آنان دربیاید. **صفحه ۲۵**

۱۲۳۷. **گزینه ۲** علت اصلی فروپاشی امپراتوری گورکانیان در هند، ورود استعمارگران اسپانیایی و پرتغالی در ابتدا و سپس فرانسویان و انگلستان بود ایلات آمریکا زیر نفوذ انگلستان بود نه اسپانیا. **صفحه‌های ۲۵ و ۲۷**

۱۲۳۸. **گزینه ۱** سرازیر شدن ثروت افسانه‌ای سرزمین‌های استعمارشده؛ مانند هند و آمریکا و همچنین نظام گسترده برده‌داری و تجارت پرسود آن نیز، به شکل‌گیری انقلاب صنعتی کمک کرد. **صفحه ۳۰**

۱۲۳۹. **گزینه ۳** یکی از اقدامات ایالات متحده که باعث پیشرفت آن شد، پیشروی به غرب بود. **صفحه ۲۷**

۱۲۴۰. **گزینه ۴** سه دلیل برای بروز جنگ‌های استقلال وجود دارد: گزینه «۱»: وضع قوانین سخت توسط دولت انگلیس / گزینه «۲»: تمایل اشراف به بیرون‌راندن رقیب / گزینه «۳»: تحرکات فرانسویان. **صفحه ۲۶**

۱۲۴۱. **گزینه ۳** در جنوب آمریکا مکزیک قرار داشت و آمریکایی‌ها با آن‌ها به جنگ پرداختند. **صفحه ۲۷**

۱۲۴۲. **گزینه ۴** توضیح: گزینه «۱»: طبقه اشراف در فرانسه از دادن مالیات معاف بودند. ولتر بیش از هر چیز بر اصالت عقل تأکید داشت انقلابیون فرانسه لویی شانزدهم پادشاه آن کشور را مجبور به پذیرش نظام سلطنت مشروطه کردند. * نکته: پس از استقرار نظام سلطنت مشروطه بر اثر تحریکات و اختلافات مخالفین، انقلابیون لویی شانزدهم و همسرش ماری آنتوانت را اعدام کرده و نظام جمهوری را برقرار می‌سازند. **صفحه‌های ۲۸ و ۲۹**

۱۲۴۳. **گزینه ۳** در این زمان کشورهای اروپایی با فرانسه وارد مبارزه نشده بودند و این مبارزات بعد از انقلاب کبیر و اعدام پادشاه و ملکه آغاز شد. **صفحه‌های ۲۸ و ۲۹**

۱۲۴۴. **گزینه ۱** از جمله مشاغل طبقه متوسط در فرانسه قرن ۱۷ می‌توان به طبابت، نویسندگی، روزنامه‌نگاری، تجارت و وکالت اشاره کرد. * نکته: زمین‌داری جزء مشاغل اشراف و دست‌ورزی جزء مشاغل طبقه فقیر محسوب می‌شده است. **صفحه ۲۸**

۱۲۴۵. **گزینه ۱** انقلاب صنعتی موجب افزایش فاصله طبقاتی شد (صفحه ۲۹). ایالات آمریکایی تحت سلطه انگلستان در قسمت شرقی این قاره قرار داشتند. تا قرن ۱۸ م، ۱۳ ایالت آمریکایی، مستعمره انگلستان در سواحل اقیانوس اطلس بودند. **صفحه ۲۷**

۱۲۴۶. **گزینه ۲** انقلاب صنعتی در ابتدا موجب پیشرفت صنایع نساجی و سپس کشاورزی و حمل‌ونقل شد. **صفحه ۳۰**

۱۲۴۷. **گزینه ۳** در جریان انقلاب صنعتی دو پدیده اجتماعی-اقتصادی شکل گرفت: ۱. استعمار کشورهای آسیایی و آفریقایی - ۲. استثمار و بهره‌کشی کارگران در داخل کشورهای اروپایی. (بهادرشاه آخرین پادشاه گورکانی بود که به سرزمین برمه تبعید شد و اولین استعمارگرانی که به شبه‌قاره هند پا گذاشتند، اسپانیایی‌ها و پرتغالی‌ها بودند. کشور فرانسه پس از اعدام لویی شانزدهم و استقرار نظام جمهوری با روی کار آمدن ناپلئون بناپارت دوباره شاهد دوره‌ای از پادشاهی و سلطنت می‌شود). **صفحه‌های ۲۵ و ۳۰**

۱۲۴۸. **گزینه ۱** تصویر کاخ خورشید در کلات را نشان می‌دهد که از آثار متأثر از معماری هندی در دوره افشاریه است. **صفحه ۲۳**

۱۲۴۹. **گزینه ۴** آقامحمدخان پس از مرگ کریم‌خان فرصت را غنیمت شمرد و از شیراز به استرآباد گرگان رفت و با متحد کردن افراد ایل قاجار، آماده رویارویی با زندیان شد. **صفحه ۳۲**

۱۲۵۰. **گزینه ۲** آقامحمدخان؛ پس از مرگ کریم‌خان فرصت را غنیمت شمرد و از شیراز به استرآباد گرگان رفت و با متحد کردن افراد ایل قاجار، آماده رویارویی با زندیان شد. **صفحه ۳۲**

۱۲۵۱. **گزینه ۴** آقامحمدخان پس از مرگ کریم‌خان به استرآباد فرار کرد و با متحد کردن قبیله قاجار ابتدا نواحی شمالی و مرکزی ایران را تصرف نمود و تهران را پایتخت خود قرار داد. **صفحه ۳۲**

۱۲۱۷. **گزینه ۴** اول سؤال را ساده‌سازی می‌کنیم. امپراتور فرانسه در قرن ۱۸ م، از خاندان شاهی نبود (منظور ناپلئون است) و نقش او در انقلاب و وقایع بعد از آن، برعهده‌داشتن فرماندهی ارتش فرانسه بود. **صفحه ۲۹**

۱۲۱۸. **گزینه ۳** نظامی که بعد از انقلاب کبیر فرانسه در این کشور شکل گرفت؛ مشروطه سلطنتی بود. **صفحه ۲۹**

۱۲۱۹. **گزینه ۳** انقلاب صنعتی ابتدا با اختراع و تکمیل ماشین بخار در انگلستان آغاز شد و در ابتدا صنایع نساجی و پارچه‌بافی را تحت تأثیر قرار داد. **صفحه ۳۰**

۱۲۲۰. **گزینه ۲** استعمار و استثمار، هر دو پدیده‌هایی اقتصادی و اجتماعی هستند. **صفحه ۳۰**

۱۲۲۱. **گزینه ۱** روسیه با مناطق شمال اروپا ارتباطی نداشته و عمده تلاش این کشور ارتباط با آب‌های آزاد بوده است. **صفحه ۳۱**

۱۲۲۲. **گزینه ۳** در این زمان، روسیه با زمین‌داری مشکلی نداشته و بیشترین تلاشش در جهت رشد اقتصادی کشور بوده است. **صفحه ۳۱**

۱۲۲۳. **گزینه ۱** گزینه «۲»: کریم‌خان زند به اقدامات گسترده نظامی دست نزد. / گزینه «۳»: هیچ‌یک از دو سلسله خود را به خاندان صفوی منسوب نکردند. / گزینه «۴»: طایفه افشار از اقوام قزلباش در دوره صفویه بودند؛ اما طایفه زند، خیر. **صفحه‌های ۱۹ و ۲۰**

۱۲۲۴. **گزینه ۲** این متن از کتاب تاریخ جهانگشای نادری نوشته میرزاهمدی‌خان استرآبادی، در شرح فتوحات و وقایع دوران نادرشاه نگاشته شده است که این بخش اشاره‌ای به درخواست صلح مذهبی با دولت عثمانی از طریق ایجاد شورای نجف با شرکت ۷۰ تن از علمای شیعه و سنی دارد. **صفحه ۱۸**

۱۲۲۵. **گزینه ۴** نادرشاه افشار و فتحعلی‌خان قاجار از همراهان تهماسب دوم برای بازپس‌گیری سلطنت بوده‌اند. لطفعلی‌خان زند آخرین فرمانروای زند از آقامحمدخان قاجار شکست خورد. جان‌التون مشاور نظامی نادرشاه در امور دریایی بود. صلح عثمانی و ایران که در زمان نادرشاه اتفاق افتاده بود؛ با حمله کریم‌خان به بصره پایان یافت. **صفحه‌های ۱۷ و ۲۱**

۱۲۲۶. **گزینه ۳** * نکته: بازسازی آرامگاه سعدی، حافظ و باغ دلگشا در دوره زندیه اتفاق افتاد. **صفحه ۲۳**

۱۲۲۷. **گزینه ۴** توضیح: ۱. دانش‌آموزان و طلاب در پی حمله افغانان به عتبات عالیات پناهنده شدند. به سبک اصفهانی سبک دوره بازگشت می‌گویند. کلات در مشهد، محل نگهداری خزانه نادر بود. **صفحه ۲۲**

۱۲۲۸. **گزینه ۱** از جمله شاعران و نویسندگان سبک اصفهانی می‌توان به مشتاق اصفهانی، هاتف اصفهانی و آذربیکدلی اشاره کرد. **صفحه ۲۳**

۱۲۲۹. **گزینه ۲** احیاگر فقه اصولی محمدوحید بهبهانی و میرزا محمدنصیر اصفهانی پزشک کریم‌خان زند بودند. **صفحه ۲۳**

۱۲۳۰. **گزینه ۳** آذربیکدلی از پیشگامان سبک اصفهانی، تذکره‌نویس برجسته قرن ۱۲ است. **صفحه ۲۳**

۱۲۳۱. **گزینه ۱** مکتب نقاشی شیراز که در دوران مغول پایه‌گذاری شده بود؛ در دوره زندیه پیشرفت کرد و چهره‌های برجسته این مکتب اشرف، میرزابابا و محمدصادق هستند. **صفحه ۲۳**

۱۲۳۲. **گزینه ۳** کاخ خورشید در کلات، متأثر از معماری هندی است. **صفحه ۲۳**

۱۲۳۳. **گزینه ۱** توضیح: گزینه «۲»: عمارت‌های کلاه‌فرنگی از ویژگی‌های معماری دوران زندیه هستند. / گزینه «۳»: در دوران نادر، شهر اصفهان بازسازی شد. / گزینه «۴»: میرزابابا از نقاشان مشهور عصر زندیه بود. **صفحه ۲۳**

۱۲۳۴. **گزینه ۴** عثمانی با کشورهای اروپایی تجارت نداشت. **صفحه ۲۵**

۱۲۳۵. **گزینه ۱** هدف اصلی اروپاییان، تأمین منافع اقتصادی و سیاسی خود بوده است. **صفحه ۲۵**

۱۲۵۲. **گزینه ۱** آقامحمدخان جنگی با ازبکان نداشته است.

صفحه‌های ۳۲ و ۳۳

۱۲۵۳. **گزینه ۱** محمدشاه نوه فتحعلی‌شاه بود که پس از او با تدابیر قائم‌مقام فراهانی به تخت نشست.

صفحه ۳۴

۱۲۵۴. **گزینه ۱** پس از قتل قائم‌مقام فراهانی، حاجی میرزا آقاسی به صدراعظمی رسید.

صفحه ۳۵

۱۲۵۵. **گزینه ۲** ناصرالدین‌شاه به نوگرایی علاقه داشت و میرزاحسین‌خان سپهسالار نیز او را به این امر ترغیب می‌کرد.

صفحه ۳۶

۱۲۵۶. **گزینه ۱** ناصرالدین‌شاه توسط میرزا رضا کرمانی از پیروان سیدجمال‌الدین اسدآبادی که از ظلم و ستم به ستوه آمده بود به قتل رسید.

صفحه ۳۷

۱۲۵۷. **گزینه ۴** برعکس این گزینه به دلیل عدم وجود دیوان‌سالاری کارآمد از قدرت شاه قاجار کاسته می‌شد.

صفحه ۳۷

۱۲۵۸. **گزینه ۴** اداره ولایت آذربایجان به مرکزیت تبریز در سراسر دوره قاجار برعهده ولیعهد بود.

صفحه ۳۸

۱۲۵۹. **گزینه ۴** ولیعهد والی شهر تبریز بوده است.

صفحه ۳۸

۱۲۶۰. **گزینه ۱** پرسابقه‌ترین و مهم‌ترین دستگاه وزارت دوره قاجار، وزارت مالیه بود که سرپرست آن را مستوفی‌الممالک می‌خواندند و مستوفیان در سراسر کشور مشغول ثبت و ضبط اموال سلطنتی و جمع‌آوری و محاسبات مالیات بودند.

صفحه ۳۹

۱۲۶۱. **گزینه ۴** والیان و حاکمان ایالات و ولایات، شهرها و روستاها عمدتاً از میان خاندان‌های زمین‌دار، اعیان یا بزرگان محلی، سران ایالات و عشایر و شاهزادگان قاجاری برگزیده می‌شدند.

صفحه ۳۸

۱۲۶۲. **گزینه ۳** این سؤال دو بخش دارد، در ابتدا باید توجه داشته باشید با وجود اینکه دعوا خانوادگی است ولی درباره سرقت است و این جزء وظایف محاکم عرف است و محاکم عرف توسط قضات حکومتی و محاکم شرع توسط روحانیون اداره می‌شد.

صفحه ۴۰

۱۲۶۳. **گزینه ۲** بریگاد قزاق در حفاظت از مزرها نقشی نداشته است.

صفحه ۴۰

۱۲۶۴. **گزینه ۳** در زمان فتحعلی‌شاه حاکم گرجستان خود را تحت‌الحمایه روسیه قرار داد و بدین ترتیب روس‌ها منطقه قفقاز و گرجستان را تصرف کردند و جنگ‌های ایران و روس آغاز شد. * نکته: عباس‌میرزا، ولیعهد فتحعلی‌شاه قاجار هرگز به تخت نشست؛ اما شاهزاده‌ای توانا در امور جنگ‌های ایران و روس خواهان نوگرایی ایران بود.

صفحه ۴۱

۱۲۶۵. **گزینه ۳** عهدنامه گلستان در دور اول جنگ‌های ایران و روس و عهدنامه ترکمانچای و آخال در دوره دوم جنگ‌ها بسته شد. * نکته: عهدنامه پاریس میان ایران و انگلستان در موضوع جدایی افغانستان بسته شد.

صفحه‌های ۴۲ و ۴۳

۱۲۶۶. **گزینه ۴** ایران به واسطه عهدنامه ترکمانچای تعهد به پرداخت ۵ میلیون تومان غرامت به دولت روسیه و دادن حق مصونیت قضایی کابینولاسیون به اتباع آن کشور گشت.

صفحه ۴۳

۱۲۶۷. **گزینه ۳** بیمانشکنی فرانسه و بدعهدی انگلستان در کمک به ایرانیان در جنگ‌های ایران و روس از عوامل مهم شکست ایران در این جنگ‌ها است.

صفحه ۴۲

۱۲۶۸. **گزینه ۲** به موجب عهدنامه آخال مناطق شرقی دریای خزر از ایران جدا شد و روسیه قراردادی تجاری را ضمیمه عهدنامه ترکمانچای کرد که نتیجه آن گسترش نفوذ اقتصادی روس‌ها در ایران و خصوصاً نواحی شمالی ایران بود.

صفحه ۴۴

۱۲۶۹. **گزینه ۴** امتیاز تأسیس بانک شاهنشاهی مربوط به دولت روسیه است.

صفحه ۴۴

۱۲۷۰. **گزینه ۱** براساس قرارداد گلداسمیت مناطق سیستان و بلوچستان و براساس قرارداد پاریس مناطق افغانستان و هرات از ایران جدا شدند.

صفحه ۴۴

۱۲۷۱. **گزینه ۱** گزینه «۲»: امتیاز تالبوت یا رژی یا تباکو را مطرح می‌کند. / گزینه «۳»: امتیاز شیلات ایران مربوط به دولت روسیه می‌شود. / گزینه «۴»: امتیاز تأسیس بانک شاهنشاهی ربطی به امتیاز رویتز ندارد.

صفحه‌های ۴۴ و ۴۵

۱۲۷۲. **گزینه ۲** ارتباط ایران و فرانسه در زمان فتحعلی‌شاه روی داد و عهدنامه فین‌کنشتاین بین دو دولت بسته شد.

صفحه ۴۵

۱۲۷۳. **گزینه ۳** در این زمان اختلافات مذهبی تأثیری در بروز اختلافات میان دو دولت نداشته است.

صفحه ۴۶

۱۲۷۴. **گزینه ۲** تصویر مربوط به تابلو نقاشی نبرد سلطان‌آباد را نشان می‌دهد و پیروزی عباس‌میرزا را که در ابتدا در کاخ عباس‌میرزا نگهداری می‌شد و سپس به روسیه منتقل گشت.

صفحه ۴۱

۱۲۷۵. **گزینه ۱** مناطق شرق دریای خزر به موجب عهدنامه آخال از ایران جدا شدند.

صفحه ۴۲

۱۲۷۶. **گزینه ۳** مناطق هرات و هیرمند براساس قرارداد گلداسمیت و مناطق قندهار، سمرقند و کابل براساس قرارداد پاریس از ایران جدا شدند.

صفحه ۴۲

۱۲۷۷. **گزینه ۳** گزینه «۱»: آقامحمدخان پس از مرگ کریم خان به استرآباد گریخت و قبیله قاجار را متحد کرد. / گزینه «۲»: آقامحمدخان تهران را پایتخت خود قرار داد و در تهران تاج‌گذاری کرد. / گزینه «۴»: آقامحمدخان بزرگترین پسر محمدحسن‌خان قاجار بود که در دربار کریم خان گروگان بود.

صفحه ۳۲

۱۲۷۸. **گزینه ۲** فتحعلی‌شاه برادرزاده و جانشین آقامحمدخان بود. * نکته: آقامحمدخان فرزندی نداشت.

صفحه ۳۴

۱۲۷۹. **گزینه ۳** «الف»: میرزا حسین‌خان سپهسالار به دنبال جلب سرمایه خارجی در ایران بود. «پ»: ناصرالدین‌شاه سال‌های پایانی حکومت خود را به نقاشی، شکار و سرودن شعر گذراند.

صفحه‌های ۳۶ و ۳۷

۱۲۸۰. **گزینه ۲** از جمله عواملی که محدودکننده قدرت مطلقه پادشاه ایران در عمل بودند، می‌توان به: ۱. عدم وجود نظام اداری و دیوان‌سالاری کارآمد - ۲. عدم وجود ارتش ثابت در کشور - ۳. نفوذ اجتماعی روحانیت شیعه در میان مردم - ۴. قدرت سیاسی و نظامی ایلات - ۵. دخالت قدرت‌های خارجی - ۶. دخالت زنان حرم‌سرا در امور کشورداری.

صفحه ۳۷

۱۲۸۱. **گزینه ۳** در محاکم شرعی مسائل خانوادگی، ارثی و ملکی مطرح می‌شد. * نکته: مسعود میرزا ظل‌السلطان پسر ناصرالدین‌شاه ۳۴ سال متوالی حاکم اصفهان و حدود ۴۵ سال متناوب حاکم مازندران، اصفهان و فارس بود صفحه ۳۸ کتاب زیر عکس را نگاه کنید.

صفحه ۴۰

۱۲۸۲. **گزینه ۱** محاکم عرف در دوره قاجار به تخلفات و جرایم سیاسی و امنیتی؛ مانند شورش، سرقت، نزاع و عدم پرداخت مالیات رسیدگی می‌کرد و محاکم شرع به مسائل خانوادگی، ملکی و ارثی.

صفحه ۴۰

۱۲۸۳. **گزینه ۲** چهار وزارتخانه عدلیه، جنگ، مالیه و امور خارجه از دیرباز در حکومت قاجار وجود داشته؛ اما وزارتخانه‌های تجارت، معارف، داخله، پست، تلگراف و فواید عامه به تقلید از کشورهای اروپایی در کشور ایجاد شد.

صفحه ۳۹

۱۲۸۴. **گزینه ۳** چهار وزارتخانه عدلیه، جنگ، مالیه و امور خارجه از دیرباز در حکومت قاجار وجود داشته است.

صفحه ۳۹

۱۲۸۵. **گزینه ۳** بریگاد قزاق در توسط ناصرالدین‌شاه ایجاد شد.

صفحه ۴۰

۱۲۸۶. **گزینه ۳** از جمله امتیازات دولت روسیه در ایران امتیاز تأسیس بانک استقرایی، شیلات شمال و تأسیس نیروهای قزاق بوده است.

صفحه ۴۴

۱۲۸۷. **گزینه ۳** در قرارداد گلداسمیت بخشی از سیستان و بلوچستان توسط انگلستان جدا و ضمیمه هندوستان شد. **صفحه ۴۵**

۱۲۸۸. **گزینه ۲** بدعهدی انگلیس در تشکیل ارتش منظم روی داد، ترکمنستان جزء سرزمین‌های شرق دریای خزر است که در قرارداد آخال جدا می‌شود. **صفحه ۴۲**

۱۲۸۹. **گزینه ۳** در امتیاز رویتر حق احداث راه‌آهن، بهره‌برداری از معادن و جنگل‌ها و احداث کانال‌های آبیاری به مدت ۷۰ سال و اداره گمرکات به مدت ۲۵ سال به شخصی به نام رویتر واگذار شد. این یعنی تمامی منابع طبیعی کشور ایران در دست قوای بیگانه قرار می‌گرفت. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۰. **گزینه ۲** قرارداد به انحصار خرید و فروش توتون و تنباکو در داخل و خارج از کشور اشاره داشت. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۱. **گزینه ۲** ناپلئون در اولین قدم به مستعمرات انگلستان حمله و نخست مصر را تصرف کرد. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۲. **گزینه ۳** ناپلئون برای دستیابی به هند نیاز بود با ایران در ارتباط باشد و در نهایت در زمان فتحعلی‌شاه با ایران قرارداد فین‌کنشتاین را امضا کرد. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۳. **گزینه ۴** از جمله مفاد عهدنامه بین ایران و فرانسه تعلیم و تجهیز سپاه ایران بوده است. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۴. **گزینه ۱** دلیل بدعهدی فرانسه به ایران صلح با روسیه بود. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۵. **گزینه ۲** در این زمان بیشترین زمینه‌های همکاری ایران و فرانسه در جهت کاوش‌های باستان‌شناسی است. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۶. **گزینه ۲** عهدنامه ارزنة‌الروم برای حل اختلافات میان ایران و عثمانی در عصر قاجار بسته شد و شاهدین این قرارداد دو کشور روسیه و انگلستان بودند. **صفحه ۴۶**

۱۲۹۷. **گزینه ۳** در اواخر دوره قاجار با شکل‌گیری دسته‌بندی‌های سیاسی - نظامی تازه در اروپا و نفرت تاریخی مردم ایران از انگلستان و روسیه، عثمانی توانست با شعار «اتحاد اسلام» بخشی از اندیشمندان ایرانی را به سمت خود جلب نماید. **صفحه ۴۶**

۱۲۹۸. **گزینه ۳** به‌موجب عهدنامه گلستان ایران از داشتن کشتی جنگی در دریای خزر محروم شد. **صفحه ۴۳**

۱۲۹۹. **گزینه ۳** در دوره قاجار، «اربابان و زمین‌داران» در طبقه روستاییان جای داشتند. **صفحه ۴۸**

۱۳۰۰. **گزینه ۱** افراد ایل به‌واسطه خدماتی که به رهبران خود انجام می‌دادند از وضعیت بهتری نسبت به روستاییان برخوردار بودند. **صفحه ۴۸**

۱۳۰۱. **گزینه ۱** روحانیون به‌دلیل بافت و ساختار مذهبی جامعه سنتی دوره قاجار در میان اقشار مختلف مردم نفوذ فراوانی داشتند. **صفحه ۴۸**

۱۳۰۲. **گزینه ۲** تیمچه مظفریه از بناهای دوره قاجار است که در شهر تبریز قرار دارد. **صفحه ۴۸**

۱۳۰۳. **گزینه ۲** هسته اصلی نظام اقتصادی و اجتماعی شهرهای ایران بازار بود. **صفحه ۴۹**

۱۳۰۴. **گزینه ۴** در ایران عصر قاجار سه شیوه تولید وجود داشت: شنبانی یا ایلپاتی، سهم‌بری دهقانی و خرده‌کالایی دولتی و خصوصی. **صفحه ۴۹**

۱۳۰۵. **گزینه ۲** شیوه تولید خرده‌کالایی دولتی و خصوصی ویژه اقتصاد شهری بود. **صفحه ۴۹**

۱۳۰۶. **گزینه ۱** بحران‌های شدید سیاسی و نظامی؛ پس از سقوط صفویان ایران را در عرصه اقتصادی و تولید دچار رکود کرد. **صفحه ۴۹**

۱۳۰۷. **گزینه ۱** در این زمان، به‌علت جنگ‌های ناپلئون چندان کالاهای اروپایی به ایران وارد نمی‌شد و صنایع دستی ایران با کیفیت خوب ساخته و تولید می‌شد و از لحاظ کیفیت و دوام در وضعیت مطلوبی بود. **صفحه ۴۹**

۱۳۰۸. **گزینه ۱** در دوره قاجار کالاهای اروپایی، به‌ویژه محصولات صنعتی انگلستان صدمه شدیدی به صنایع ایران وارد آورد. **صفحه ۵۰**

۱۳۰۹. **گزینه ۳** در دوره صدارت امیرکبیر (دوره ناصرالدین‌شاه) تلاش‌های زیادی به منظور احیای صنایع دستی ایران صورت گرفت. **صفحه ۵۰**

۱۳۱۰. **گزینه ۳** جنگ‌های استقلال آمریکا موجب افزایش تولید پنبه و صادرات آن به روسیه شد. **صفحه ۵۱**

۱۳۱۱. **گزینه ۳** بازرگانان روسی و ارمنی با حمایت‌های مالی، نصب دستگاه‌های پنبه‌پاک‌کنی، توزیع بذر و بالابردن استانداردهای تولید به روند افزایش صادرات پنبه در ایران عصر قاجار کمک کردند. **صفحه ۵۱**

۱۳۱۲. **گزینه ۱** تجاری‌شدن کشاورزی ایران در عصر قاجار فرصت درآمد بیشتر برای مالکان و مشارکت روزافزون تجار ایرانی و خارجی در امر صدور تولیدات انواع خاص از محصولات کشاورزی نظیر پنبه و تریاک را در پی داشت. **صفحه ۵۱**

۱۳۱۳. **گزینه ۴** در دوره سلطنت ناصرالدین‌شاه محصولاتی همچون گوجه‌فرنگی، نخودفرنگی و سیب‌زمینی وارد سبدغذایی ایرانیان شد. **صفحه ۵۲**

۱۳۱۴. **گزینه ۲** در زمان مظفرالدین‌شاه برای مقابله با قحطی، کشاورزان به کشت سیب‌زمینی تشویق می‌شدند. **صفحه ۵۲**

۱۳۱۵. **گزینه ۲** فرش ایرانی در دوره قاجار سهم عمده‌ای از صادرات ایران به اروپا و آمریکا را به خود اختصاص داده بود. **صفحه ۵۲**

۱۳۱۶. **گزینه ۴** در این زمان، ما مهاجرت به‌معنای امروزی را نداشتیم و حتی سفرهایی که روی می‌داد تأثیر چندانی در صادرات فرش نداشته است. **صفحه ۵۲**

۱۳۱۷. **گزینه ۴** توجه داشته باشید: * نکته این تست تفاوت شهر و ولایت است. هر چهار گزینه از مراکز مهم قالی‌بافی بودند؛ ولی تنها گزینه «۴» ولایت است. **صفحه ۵۲**

۱۳۱۸. **گزینه ۳** در شهر تبریز و اراک سرمایه‌گذاران خارجی و تجار داخلی کارگاه‌های کوچک و بزرگ دایر کردند. **صفحه ۵۲**

۱۳۱۹. **گزینه ۴** سوادآموزی مقدماتی در مکتب‌خانه‌ها و یا از طریق معلمان خصوصی یا معلمان سرخانه انجام می‌گرفت. * نکته: دارالفنون مختص تحصیلات ابتدایی نبود. **صفحه ۵۳**

۱۳۲۰. **گزینه ۱** اولین مدارس توسط میسونرهای اروپایی و آمریکایی ساخته شد. **صفحه ۵۳**

۱۳۲۱. **گزینه ۱** دو دلیل برای تغییر شیوه تعلیم و تربیت وجود داشت: ۱. نگاه حاکمان داخلی و روشنفکران به پیشرفت‌های کشورهای اروپایی - ۲. تلاش استعمارگرها برای پیشبرد اهداف خودشان. **صفحه ۵۳**

۱۳۲۲. **گزینه ۴** مدارس جدید با فرهنگ ایرانی هم‌خوانی نداشت. امیرکبیر نتیجه تلاش‌های خود را ندید. **صفحه‌های ۵۳ و ۵۴**

۱۳۲۳. **گزینه ۳** اولین مدارس ابتدایی توسط میرزا حسن رشديه تأسیس شد. **صفحه ۵۴**

۱۳۲۴. **گزینه ۴** هدف میرزا حسن رشديه تعلیم تمام اقشار جامعه بوده است. **صفحه ۵۴**

۱۳۲۵. **گزینه ۱** دانش‌آموختگان مراکز علمی و آموزشی جدید، نقش مؤثری در ترویج افکار نو و به‌ویژه تفکر مشروطه‌خواهی و حکومت قانون داشتند. **صفحه ۵۴**

۱۳۲۶. **گزینه ۳** در ایران عصر قاجار، نخستین مدرسه‌های جدید توسط میسونرهای خارجی تأسیس شدند. **صفحه ۵۴**

۱۳۲۷. **گزینه ۲** میرزا حسن رشديه تلاش زیادی در جهت تأسیس مدارس جدید در شهرهای مختلف ایران انجام داد. **صفحه ۵۴**

۱۳۲۸. **گزینه ۱** در دوره قاجار حمایت پادشاهان و ارتباط با غرب موجب ایجاد تحول اساسی در نقاشی شد. **صفحه ۵۶**

۱۲۸۷. **گزینه ۳** در قرارداد گلداسمیت بخشی از سیستان و بلوچستان توسط انگلستان جدا و ضمیمه هندوستان شد. **صفحه ۴۵**

۱۲۸۸. **گزینه ۲** بدعهدی انگلیس در تشکیل ارتش منظم روی داد، ترکمنستان جزء سرزمین‌های شرق دریای خزر است که در قرارداد آخال جدا می‌شود. **صفحه ۴۲**

۱۲۸۹. **گزینه ۳** در امتیاز رویتر حق احداث راه‌آهن، بهره‌برداری از معادن و جنگل‌ها و احداث کانال‌های آبیاری به مدت ۷۰ سال و اداره گمرکات به مدت ۲۵ سال به شخصی به نام رویتر واگذار شد. این یعنی تمامی منابع طبیعی کشور ایران در دست قوای بیگانه قرار می‌گرفت. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۰. **گزینه ۲** قرارداد به انحصار خرید و فروش توتون و تنباکو در داخل و خارج از کشور اشاره داشت. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۱. **گزینه ۲** ناپلئون در اولین قدم به مستعمرات انگلستان حمله و نخست مصر را تصرف کرد. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۲. **گزینه ۳** ناپلئون برای دستیابی به هند نیاز بود با ایران در ارتباط باشد و در نهایت در زمان فتحعلی‌شاه با ایران قرارداد فین‌کنشتاین را امضا کرد. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۳. **گزینه ۴** از جمله مفاد عهدنامه بین ایران و فرانسه تعلیم و تجهیز سپاه ایران بوده است. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۴. **گزینه ۱** دلیل بدعهدی فرانسه به ایران صلح با روسیه بود. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۵. **گزینه ۲** در این زمان بیشترین زمینه‌های همکاری ایران و فرانسه در جهت کاوش‌های باستان‌شناسی است. **صفحه ۴۵**

۱۲۹۶. **گزینه ۲** عهدنامه ارزنة‌الروم برای حل اختلافات میان ایران و عثمانی در عصر قاجار بسته شد و شاهدین این قرارداد دو کشور روسیه و انگلستان بودند. **صفحه ۴۶**

۱۲۹۷. **گزینه ۳** در اواخر دوره قاجار با شکل‌گیری دسته‌بندی‌های سیاسی - نظامی تازه در اروپا و نفرت تاریخی مردم ایران از انگلستان و روسیه، عثمانی توانست با شعار «اتحاد اسلام» بخشی از اندیشمندان ایرانی را به سمت خود جلب نماید. **صفحه ۴۶**

۱۲۹۸. **گزینه ۳** به‌موجب عهدنامه گلستان ایران از داشتن کشتی جنگی در دریای خزر محروم شد. **صفحه ۴۳**

۱۲۹۹. **گزینه ۳** در دوره قاجار، «اربابان و زمین‌داران» در طبقه روستاییان جای داشتند. **صفحه ۴۸**

۱۳۰۰. **گزینه ۱** افراد ایل به‌واسطه خدماتی که به رهبران خود انجام می‌دادند از وضعیت بهتری نسبت به روستاییان برخوردار بودند. **صفحه ۴۸**

۱۳۰۱. **گزینه ۱** روحانیون به‌دلیل بافت و ساختار مذهبی جامعه سنتی دوره قاجار در میان اقشار مختلف مردم نفوذ فراوانی داشتند. **صفحه ۴۸**

۱۳۰۲. **گزینه ۲** تیمچه مظفریه از بناهای دوره قاجار است که در شهر تبریز قرار دارد. **صفحه ۴۸**

۱۳۰۳. **گزینه ۲** هسته اصلی نظام اقتصادی و اجتماعی شهرهای ایران بازار بود. **صفحه ۴۹**

۱۳۰۴. **گزینه ۴** در ایران عصر قاجار سه شیوه تولید وجود داشت: شنبانی یا ایلپاتی، سهم‌بری دهقانی و خرده‌کالایی دولتی و خصوصی. **صفحه ۴۹**

۱۳۰۵. **گزینه ۲** شیوه تولید خرده‌کالایی دولتی و خصوصی ویژه اقتصاد شهری بود. **صفحه ۴۹**

۱۳۰۶. **گزینه ۱** بحران‌های شدید سیاسی و نظامی؛ پس از سقوط صفویان ایران را در عرصه اقتصادی و تولید دچار رکود کرد. **صفحه ۴۹**

۱۳۰۷. **گزینه ۱** در این زمان، به‌علت جنگ‌های ناپلئون چندان کالاهای اروپایی به ایران وارد نمی‌شد و صنایع دستی ایران با کیفیت خوب ساخته و تولید می‌شد و از لحاظ کیفیت و دوام در وضعیت مطلوبی بود. **صفحه ۴۹**